

Комплектът барабани като компактен музикален инструмент в аранжимента на джаз оркестрации и интерпретации. Темброви и динамически възможности при пълноценното му използване

Атанас Попов

Аранжиментът на музикалното произведение и на музикалната импровизация на комплект барабани има първоначална обща концепция. Подходът към изготвяне на аранжимент, както и участието на комплекта барабани в студийна или концертна джаз интерпретация, е свързан с възприемането и използването му като единен, компактен и цялостен музикален инструмент, който участва в оркестрирането и аранжимента на изпълняваното произведение като неотменим жанров и стилистичен компонент. Комплектът барабани дава изключително богати и разнообразни възможности за динамични и темброви амплитуди. Въпреки несъпоставимите по брой и разнообразие окомплектовки с различни тонове, чинели и допълнителни перкусионни инструменти за ръцете и краката, при барабанист с необходимата музикална култура и усет дори и най-семплият комплект барабани (съставен от малък барабан – snare, един том, флор том, един бас барабан и фус, райд и краш чинел) може да създаде изключително богата палитра от звуци и музикални образи.

В ерата на Би-бопа окомплектоването на барабанныя сет придобива базисна форма, като дори се забелязва известна тенденция към опростяването му в сравнение с времето и концепцията на биг-бенда. Пионерите на модерния джаз-барабанен комплект използват скромнен сет, чрез който успяват да постигнат удивително богат в темброво и динамическо отношение акустичен образ предвид бурно развиващия се модерен стил.¹ Макс Роуч, Кени Кларк, Рой Хайнс, Арт Блейки, Фили Джо Джоунс, Елвин Джоунс в общи линии използват еднакъв като структура комплект.

¹ **Guiliana**, Mark. Exploring your creativity on a drum set. Hudson music, p.32

(Ил. 1)

Комплектът барабани наподобява хармоничната комплексна цялост и завършеност на човешкото тяло. Пълноценното синхронизиране и овладяване на четирите крайника, наречено „four way coordination“, е задължителен начален етап в овладяването на комплекта като единен инструмент² (илюстрация 1). Много често педагозите дават за пример инструменти като пианото и органа, тъй като и при тях е задължителен същият пълен синхрон между ръце и крака.

В своята поредица от школи и видео уроци Джон Райли използва следната метафора: „...комплектът барабани е като човешко същество, което създава идеи и има физическа активност като човешка личност.“³

Комплектът барабани е цялостен инструмент и точно заради това балансът и контролът във всяко едно отношение – постановка, технически умения, динамичен контрол, фразиране, оркестриране, темброво опознаване на инструмента, импровизиране – е толкова важен и необходим. Поради тази причина барабанистът (независимо от търсените и желани от него стилистични предпочитания) трябва да изучи и овладее възможностите, които му дава целият комплект, за да представи своята идея. Първоначално трябва да се обърне внимание на стилистичния похват, като се изработи характерния за стила *водец глас* (в най-честия случай – фуса или водещия чинел) в

² **Guiliana**, Mark. Exploring your creativity on a drum set. Hudson music, p.32

³ **Riley**, John. The art of Bop drumming. Alfred Music, Manhattan Music, Inc. , 1994

зависимост от жанра, като това не означава, че този елемент е изолиран от останалата част на комплекта. Най-важно е как целият комплект работи заедно. Качеството, фирмата на производителя на барабаните и окомплектоването с чинели безспорно са много съществени. Но палитрата от звуци, които ни осигурява дори и най-скромният комплект, изисква да бъде изследван всеки негов елемент. Резултатът от експерименталното изследване на всеки един от елементите води до специфично настройване на сета (различни по вид кожи) и звукоизвличане с разнообразни по вид и материал палки. В хода на този процес започваме да откриваме как всяка промяна създава нов звук.

Един от основните компоненти, от който започва създаването на музикална представа и изработването на собствен почерк при свиренето на джаз барабания комплект, е владенето на динамиката и музицирането чрез нея. Същността се корени в промяната на силата, която да е адекватна и подходяща за музикалната идея. Тя е едно от най-въздействащите изразни средства, чрез които барабанистите музицират. В чисто акустичен аспект силата на звука, с която свири барабанистът, до голяма степен определя цялостния звуков облик на музикалните формации с участие на комплект барабани. Затова от първостепенна важност е барабанистът да е напълно в унисон със звуковата концепция на конкретната интерпретация, жанр и стил. Тогава силата и промяната в динамиката на свиренето му ще е напълно адекватна и отговаряща на творческия замисъл. Изключително важно е барабанистът да подхожда отговорно към характеристиките на звука, който създава, както и към интеграцията му в цялостния звуков план съвместно с другите изпълнители на конкретното произведение. Казано с други думи – силата, с която той свири, винаги трябва да бъде адекватна, премислена и въведена в обща единна концепция с другите изпълнители. Забележително е пълното емоционално и динамично сливане на редица емблематични барабанисти от ерата на Би-боп и Пост-боп стилистиката с основните солисти на бенда. Динамиката им напълно поддържа и усилва въздействието на изпълненията им в концертните зали, клубовете и студийните записи, което се предава към слушателите и ценителите на този жанр.

Най-ярки примери в това отношение са Елвин Джоунс (в албумите на Джон Колтрейн от периода 1960-1966 година), Макс Роуч с Клифърд Браун, Джеф Уотс (в албумите и

концертите на Бранфърд Марсалис), Арт Блейки с Джаз Месинджърс, Рой Хайнс с формации и знаменити джаз артисти от цели две поколения.

Основната художествена цел при овладяването на динамиката в изпълнението е единството, монолитността на образа – постигането на стилистичен унисон и синхрон между инструментите. Основна идея е да бъдат обогатени стиловите изразни средства на барабаниста, така че той да може успешно да изпълнява с подходящата динамика музиката в широка стилистична и жанрова палитра независимо от субективния му музикален вкус и конкретния жанр. Постигането на широк динамичен диапазон дава повече свобода, с която да се изразяват собствените идеи. Това на практика представлява общозначим принцип за развитието на артистите и в други изкуства – актьори, танцьори или певци, които имат умения и убедителност само в един стил, жанр или танц няма как да бъдат ангажирани във формации с различен характер. Такъв е и педагогическият съвет на Вон Барон в поредицата видео уроци⁴, които могат да бъдат намерени и в печатен формат.⁵

Тъй като комплектът барабани е цялостен, компактен и същевременно многокомпонентен инструмент, всеки индивидуален елемент от комплекта барабани има свой собствен динамичен диапазон, към който музикантът следва да изработи конкретен подход на звукоизвличане. Следва да бъде подчертано значението на настройката на комплекта барабани. Тихият звук (piano) от малкия барабан е различен като звукоизвличане и няма как същият подход да бъде приложен при флор-тома. Честотната характеристика на т.нар. „оувърхед“ на комплекта чинели, които използва барабанистът, е съвсем различна от тази на самите барабани – бас барабан, томове и малък барабан (snare). Няма как с еднаква сила и амплитуда да се получи еднакъв тембър от различните части на комплекта. Затова е необходимо да се изучава динамичният диапазон на всеки елемент от комплекта барабани и чинели като предпоставка за добър контрол над инструмента и за постигане на желания ефект в контекста на музиката, в която се ползва.

⁴<https://www.youtube.com/watch?v=VwZoTM4q1JQ&list=PLVCfEpD83hOnGolXRgn6i9DtSLTKJBUG&index=3>

⁵<https://jazzdrumschool.com/course/jazz-drumming-exercises> (посетено на 11/12/2024 г.)

Индивидуалното усещане и чуване на собствената динамика е много важно и зависи от критерия на изпълнителя, от неговото „ухо“ и от усещането за силата на удара чрез контакта с палките. На един и същи инструмент (комплект барабани) няколко различни изпълнителя могат да имат съвсем различна динамична амплитуда и чувствителност към представата им за тихо свирене. Разликите се задълбочават, когато барабанистът за продължителен период от време се упражнява самостоятелно и няма ясен критерий точно колко силно и колко тихо свири. За развитието на адекватно възприемане на динамиката решаваща роля има най-вече ансамбловото свирене, по възможност в близка до естествената акустична среда. Именно при съвместното музициране заедно с други музиканти се чува, усеща и развива динамичният усет. Ясно е, че силата на звука, която чува изпълнителят зад барабаните не е същата като тази, която се чува отпред при другите участници в състава. Комуникацията с тях относно силата на звука е задължителна и зависи от много различни акустични причини – размер и обем на пространството, разположение на инструментите и най-вече наличие или отсъствие на микрофони и озвучителна апаратура. Важно е барабанистът да комуникира с другите музиканти относно това как чуват и усещат барабаните и имат ли желание за промяна в динамиката (*piano*, *mezzoforte*, *forte*). Още по-необходимо е самият барабанист, зад комплекта барабани, да чува и слуша общия и балансиран за него звук на групата. Тогава той може да се адаптира при необходимост и да свири по-тихо или по-силно, за да пресъздаде най-адекватно звука за определената музикална ситуация. Сред барабанистите с изградена култура за колективна интерпретация е разпространено следното правило: *„Ако не чуваш най-тихия инструмент, значи си силен!“* Динамиката е прекият израз на сценичното музикално общуване, на съвместното музициране. Адекватната динамика създава търсения музикален образ и придава единство на музикалната картина, като заедно с това изисква контрол и синхрон на емоциите и идеите на колектива.

Марк Джулиана, знаменит съвременен джаз барабанист и педагог, дава следните провокативни предложения за самостоятелно търсене сред богатата палитра от динамически възможности, с които може да се експериментира на комплекта барабани: *„Какво ще се случи, какво се чува и променя, ако ударим барабана в центъра, после в страни от центъра, близо до обръча? Коя и каква динамика е най-ефектна и подходяща с*

този инструмент – тихо, силно, много силно? Ами, ако се сложи нещо върху барабана: чинел? Дайре или кърпа, малък детски перкусионен инструмент? Тениска? Как би звучало с еднопластова кожа, с двупластова? Четките – метални или дървени, как променят звука? Филцова палка? Ръка? А удар по обръча как би променил акустичния акцент? Отстрани по тялото на барабана? Ако се обърне обратно и се свири по пружините? А свалянето на пружините или тяхното отпускане какъв звук създава?”⁶

С подобен изследователски подход трябва да се разглеждат и останалите части на комплекта барабани. Всички звукови елементи могат да имат собствено музикално приложение. Колкото повече звуци могат да бъдат създадени, толкова по-широка е музикалната палитра, която се интегрира в музикалния образ заедно с другите музиканти при изпълнението.

Изследването на звуковата палитра на комплекта барабани е свързано с проява на въображение и непрестанно любопитство в търсене на точния музикален контекст. Импровизационната същност на джазовия жанр не само го позволява, но и го изисква. В многобройни съвременни видео уроци и демонстрации, които анализират, транскрибират и правят обзор на индивидуалния стил на знаменитите барабанисти от времето на Би-бопа авторите достигат до следния извод – Кени Кларк, Арт Блейки, Фили Джо Джоунс, Макс Роуч, Елвин Джоунс са най-вече новатори, експериментатори, пионери в новия подход към комплекта барабани като към единен, цялостен инструмент, с който се разкрива един нов свят от перкусионни звуци в контекста на модерния тогава джазов стил Би-боп.

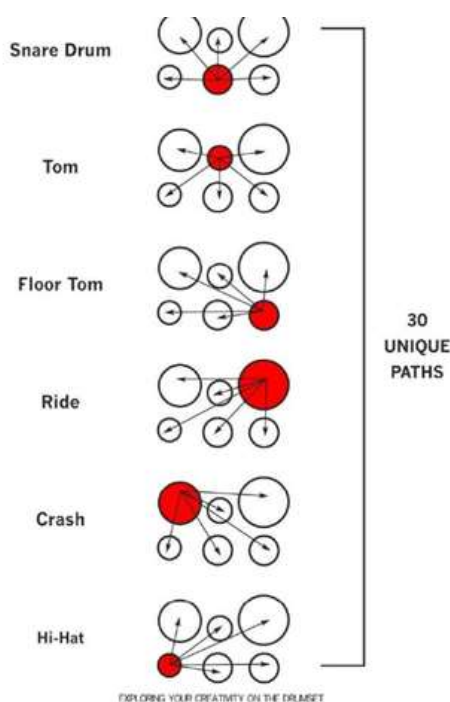
След като са проучени музикалните възможности на всеки елемент от комплекта барабани следва да бъде потърсен начин за организиране на цялостно им звучене, наречено оркестриране на комплект барабани.⁷

В цитираната школа на Марк Джулиана той прави една нагледна схематична карта на комбинации от варианти, които стандартният джаз-барабанен комплект предлага. Оркестрирането на комплекта барабани може да бъде с различно начало (от всеки един елемент на комплекта) и посока (към отделните елементи на комплекта), по които се

⁶ **Guiliana**, Mark. Exploring your creativity on a drum set. Hudson music, 2016, p. 33

⁷ Пак там, p. 34

развиват ритмическите фигури и фразирането. Така авторът очертава тридесет различни, както той ги нарича, „пътеки (начини) на оркестриране” (*илюстрация 2*). Тяхното комбиниране, изучаване и индивидуално овладяване води не само до контрол, но и до откриване на възможности за развитие и голям брой иновации в търсения звук, за многообразие от тембри, честоти и водещи ритмически модели (патърни). В добавка басовият барабан е вече и седмият компонент, който фактически увеличава възможностите с още много варианти.⁸

(Ил.2)

Комбинирането на тези звуци в музикален аспект изисква координация и свобода на крайниците. Някои определени движения са по-естествени и обичайни от други за нашето тяло. За едни барабанисти движението от тома към флора е по-лесно, отколкото от флора към тома. Не трябва да се взимат решения въз основа на това колко лесно или трудно е за тялото да го постигне, усилията трябва да са насочени към постигането на

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=uT3qXqt-1P8>

търсения и желан звук. В свой видео урок Марк Джулиана представя нагледно изкуството на оркестрирането.⁹

Един от факторите при изграждането на музикален образ с помощта на комплект барабани е **тембърът**. Възможно определение за тембър, макар и метафорично, е „цвят“ на звука – характеристиката на честотния музикален регистър, който създава разпознаваемия акустичен звук на комплекта барабани. Тембърът е сложна и комплексна характеристика на звука и се определя в зависимост от вида дърво на корпусите (shell), от който е направен комплекта барабани, неговата дебелина, както и от вида на кожата и нейната дебелината. И не на последно място – настройването и начинът, по който се конфигурират барабаните по сета, е фактор за оформянето на тембъра като завършен акустичен образ. Независимо от всички възможни комбинации от различни кожи или настройване по различни начини, всеки барабанист си има свой тембър и характер и той винаги присъства. Затова винаги барабанът и комплектът се избират според звука и усещането. Трябва да се приеме фактът, че тембърът е под контрола на производителя, а за барабаниста остава изборът.

Има две категории за тялото на барабана: тяло, което вибрира и тяло, което вибрира по-малко, или така нареченото невибриращо тяло. Телата, които вибрират, са по – тънките. Те вибрират свободно и по принцип звучат ярко, много чисто във високия си регистър, а в ниския звучат обширно и разпространяват звука пробивно с плътност в ниския регистър. Тънките тела са подходящи за различни видове кожи – еднопластови и двупластови. Тембровите възможности на комплекта барабани в съвременните технологии на производство се развиват постоянно, използвайки иновативни методи и материали.

Всяка част от един барабан е важна за неговия тембър. Тембърът се определя от много фактори – дебелината на тялото; дървото, от което е изработен барабанът; ъглите, на които се слага кожата за том (начина, по който флор-томът се окачва на сета – дали е на крака или е с окачване, дали големият барабан е продупчен, за да се закачат томовете за него, дали томът се закача за стойката на чинел); от видовете обръчи, размера им, вида на

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=5A0fw7-HKYE>

пружините, които се поставят на долната кожа на малкия барабан. От изключителна важност са и видовете кожи, които се ползват, както и тяхното настройване.

Всеки от тези компоненти определя характера на звука на барабана – неговия тембър. Дървеният цилиндър (тялото на барабана) се състои от различен брой пластове, залепени един за друг. Според броя на пластове и тяхната дебелина (които варират от около 3 мм (1/8) – 3 пласта до 12 мм (1/2) – 12 пласта) се определя и звукът на барабана.

Дебелото тяло има висок регистър и силен мощен звук с къса продължителност, тъй като доминира звукът на кожата.

Тънкото тяло има нисък регистър, отзвучава дълго и е с тих звук, защото преобладава резонирането на тялото и материалът (дървото), от който е направен барабанът. Популярните фирми производители са много, но ще посочим някои от най-известните и водещи на пазара на барабани: *DW, TAMA, Yamaha, Gretsch, Sonor, Pearl, Slingerland*, пионерите от *Ludwig* и т.н. Всяка от тези марки има широк спектър и различни палитри, които покриват всички класове комплекти – от нискобюджетни до изключително скъпи барабани. Тъй като технологията на производство в днешно време дава възможност дори нискобюджетните барабани да са изработени с много добро качество, то изборът на комплект барабани е лично предпочитание на барабаниста според неговото усещане за акустичен звук.

По-популярните дървесни видове, от които се произвеждат качествените барабани, са клен, топола, бреза, явор. В по-скъпите комплекти много често се смесват видовете материал. Има и модели, направени от тропическа дървесина като венге, палисандър, махагон и бубинга. Според вида дърво и дебелината на барабанното тяло се определя и тембърът на инструмента, както и неговият баланс – по-мек, по-топъл, по-пробивен, по-тих, по-силен. Разбира се, това зависи до голяма степен и от размерите на барабаните в комплекта като обем и дълбочина, както и от стила на музика, в който се използват. За всеки стил има определени размери. При стандартен джаз-комплект е възприето големият барабан да е 18 или 20 инча в диаметър с дълбочина 14-16 инча; том-томът е 12 инча в диаметър и 8 инча в дълбочина, а флор-томът е 14 инча в диаметър и 14 инча в дълбочина.

При фюжън размерите са следните – каса 20 инча, том-том – 10, 7, 8 или 12 инча, флор-том – 14/14 инча. При рок размерите съответно са следните: каса 22 инча, том-том – 10-9 инча, флор-том – 12-9 инча. Следва да се има предвид, че това са стандартно възприетите размери, но всичко зависи от вкуса на изпълнителя, музикалния стил и конкретната ситуация.

По-големите размери имат повече ниски честоти, повече маса и проекция. Много е важно размерите да са съобразени с музиката, мястото на събитието, акустичната среда – стадион, клуб, зала (голяма или малка). Най-важното при изработката на цилиндъра са ъглите, на които се поставя кожата от горната и долната страна на барабана, като най-често те се поставят под ъгъл от 45 градуса. Плътното прилепване на кожата до дървото е основен фактор за настройването на барабана. Ако ъглите не са равномерно оформени и изработени, барабанът не може да се настрои правилно и при наличие на такъв дефект е най-добре барабанът да се върне в магазина.

Малкият барабан и касата са базови елементи – те стоят в основата на ритъма. При малкия барабан размерите са следните – диаметър от 10-15 инча и дълбочина от 3 ½ до 9 инча, в редки случаи до 12 инча. Повечето малки барабани са с диаметър 14 инча и дълбочина между 4 и 8 инча (с възприет стандарт за дълбочина от 5,5 или 5 инча). Барабан с размери 14 / 5,5 инча е добър за всички стилове, бърз е като отговор и притежава пътен звук. При нужда от повече плътност и сила 6,5 или 7 инча дебелина са често използвани. За разлика от останалите барабани, малкият барабан не се произвежда само от дърво. Има и метални барабанчета, които се правят от стомана, бронз, алуминий, месинг, мед. Техният звук е по-силен и пробивен и често се ползва за по-твърда музика – рок, метъл, поп, хард рок и т.н.

Водещите фирми за производство на кожи за барабани са Aquarian, Remo и Evans. Кожата е много важен компонент за стилово балансираното и завършено звучене на сета барабани. Видовете кожи са тънки (еднопластови) и дебели (двупластови). Еднопластовите кожи са по-ярки като звук и отзвучават повече, отколкото двупластовите, които са по-тежки за звукоизвличане и с повече атака, но с по-малко отзвучаване. В повечето случаи кожата са или прозрачни, или бели с покритие. Целта на покритието е да

наподобява животинска кожа и да осигурява удобство за триене при свирене с четки. Повечето барабанисти предпочитат да имат такава кожа за барабанчето дори и да използват прозрачния тип кожа за томовете и касата. Покритието на кожата обира някои от обертоновете и придава известна дълбочина на тона. Кожите се избират в зависимост от дебелината на тялото на барабана и жанра на изпълняваната музика.

В джаза се изисква по-висок звук с повече обертонове, поради което се използват по-тънки кожи. За рок, ритъм енд блус, хип хоп и метъл предпочитаният звук е по-силен и с повече атака, но по-малко обертонове и се ползват по-дебели кожи. Изборът е голям и всичко зависи от ясната представа на изпълнителя какъв точно звук търси. При възможност е добре да се изпробват различни кожи, докато се намери подходящата за самия инструмент и за музиката, която се изпълнява на него.

Настройването на барабаните според търсения звук е умение, което до голяма степен се усъвършенства с практика и слух, но зависи от определени правила. Всеки един барабан от комплекта има съответен брой винтове. Обикновено професионалният малък барабан е с 10 винта за горната и 10 винта за долната кожа. Томовете, според размера и производството, могат да бъдат с 5 или 6 винта отгоре и отдолу, а флор-тома и касата – с 8 винта отгоре и отдолу. Основният принцип при смяна на кожите с нови е да се започне с долната кожа. Барабанът, който се настройва, се поставя върху повърхност (килим, на земята или върху маса), като е важно повърхността да е абсолютно равна. Кожата се поставя на барабана, след което се слагат обръчът и винтовете в дупките на обръча. След това винтовете се завиват на ръка дотолкова, доколкото е възможно. Взима се ключе и след леко полу-завъртане на всеки винт се преминава към следващия. Важно е винтовете да се настройват противоположно на кръст. С равномерни завъртания се прави проверка чрез лек удар на пръста на 2 см от винта с едната ръка, докато с другата се допира центъра на кожата, след което отново се удря с пръст, за да се чуе дали звученето е еднакво между винтовете. Действията се повтарят, докато се постигне равномерно настроен дълъг и нисък тон, а кожата е опъната равномерно. След това долната резонансна кожа се оставя временно в това положение и се преминава към горната (бойна).

След изравняване на тона с еднакво обтегнати винтове се експериментира с височината на барабана до постигане на търсения тон. Долната кожа (резонансната) е важна за дължината на тона, а горната – за усещането при удара с палката. Ако двете кожи са настроени на един и същи тон, ще се получи мек, ясен и дълъг звук. Ако долната е по-ниска от горната звукът ще бъде по-къс, като може да бъде допълнително скъсен чрез натягане. Ако долната кожа е по-високо настроена от горната се получава къс, ясен и чист тон. Счита се, че е добре да се започне с интервал терца или кварта между долната (по-ниска) и горната кожа и от там при нужда да се извърши допълнително настройване до достигне на изравнени обертонове в двете кожи. Някои предпочитат да започнат настройването на сета от тома, други – от касата, барабанчето и флор тома – методиката е индивидуална и е въпрос и практика.

Според стила и големината на сета интервалите между барабаните може да са терци, кварта, квинти. За джаз е препоръчително между тома и флора интервалът да е кварта, между касата и флора – квинта (за по-високо настроена каса) или октава (за по-ниска), а между тома и малкия барабан – секунда или голяма терца. Най-важно е крайният резултат от общия звук в целия комплект да е балансиран като един инструмент и обертоновете на барабаните да се покриват, без да си пречат, като гласове в хор – сопран, тенор, баритон и бас. Могат да се използват различни видове палки и четки за различни звуци. За по-перкусионен тип свирене (имитиране на конги) може да се звукоизвлича с ръце, докато в по-тихи моменти могат да се ползват четки. Има четки с различна степен на твърдост – много твърди, средно твърди и меки; има четки с пластмасови нишки, а също и палки наречени *Hot Rod*, които представляват дървени снопчета в горната част, а в долната – пластмасова дръжка. Често ползвани са и палките *Mallet* (филцови палки) за тимпани и за барабани. Всеки един от тези видове палки извлича различни цветове и тембри от сета барабани и от чинелите. Комбинацията между различни палки, четки и ръце, както и мястото им на използване в дадена пиеса, допринася за развитието и свободата на въображението на изпълнителя. В зависимост от музикалния стил, от барабаниста до голяма степен зависи общото звучене на бенда – както емоционално, така и динамично.

Библиография и интернет източници

1. **Guiliana**, Mark. Exploring your creativity on a drum set. Hudson music, October 10, 2016. ISBN-13978-1495076404
2. **Ramsay**, John. The drummer`s complete vocabulary as taught by Allan Dawson. Alfred publishing Co, Manhattan Music Inc., 1997
3. **Riley**, John. The art of Bop drumming. Alfred Music, 1994, Manhattan Music, Inc.
4. **Baron**, Von. Von Baron`s jazz drum school. <https://www.youtube.com/@jazzdrumschool> [Последно посетен на 24.10.2024]
5. **Dawis**, Quincy. <https://www.youtube.com/@drumqtips> [Последно посетен на 12.11.2024]
6. **Guiliana**, Mark. Discovering Orchestration Paths On The Drums - <https://www.youtube.com/watch?v=uT3qXqt-1P8> (video lesson) [Последно посетен на 18.11.2024]
7. **Guiliana**, Mark. Exploring Your Creativity On The Drums (FULL DRUM LESSON) - <https://www.youtube.com/watch?v=5A0fw7-HKYE> [Последно посетен на 18.11. 2024]
8. **Norberg**, David. <https://jazzdrumswithdave.wordpress.com/> [Последно посетен на 18.11. 2024]
9. Jazz drums with Dave. <https://www.youtube.com/@jazzdrumswithdave3086> [Последно посетен на 20.11.2024]
10. **Owens**, Ulysses. How To Play Jazz on The Drums. <https://www.youtube.com/@DrumeoOfficial> [Последно посетен на 20.11.2024]
11. Video series by Riley, John. The art of Bop drumming. <https://www.youtube.com/@ZildjianLearningZone> [Последно посетен на 11.12. 2024]